

ТАҲЛИЛИЙ МАҚОЛА ЁЗИШДА ЖУРНАЛИСТ МАҲОРАТИ ВА БИЛИМ САВИЯСИ

Анвардинова Озода Зокиржон кизи

Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети

Халқаро журналистика факултети магистранти

Аннотация: Оммавий ахборот воситалари мамлакатда юз бераётган жараёнларга турлича қарашларни эркин ва холис ифодалашга қодир бўлиши, Оммавий ахборот воситалари мамлакатда юз бераётган жараёнларга турлича қарашларни эркин ва холис ифодалашга қодир бўлиши, фуқаролик жамиятини қуришда фаол иштирок этиши лозим. Бу оммавий ахборот воситалари, хусусан, матбуотда чоп этилаётган журналист таҳлилий мақолаларда ҳам намоён бўлади. Долзарб муаммони кўтариб, ечимдаги таклифини тақдим этган материал газетага муштарийларни жалб этишда етакчи омил бўлиб хизмат қилади. Бу газета ададининг ошиши, аудиториясининг кенгайиши, нашрнинг қўлма-қўл бўлишидек самарали натижани беради.

Калит сўзлар: Ахборот етказиш, фикр, Оммавий ахборот, газета, муаммо

Ахборот етказиш, жамоатчилик фикрини шакллантириш, муаммоларни кўтариб чиқиб, ечимининг топилишига ёрдам бериш вазифаси бўлган оммавий ахборот воситалари жамиятда том маънодаги тўртинчи ҳокимият ҳисобланади. Биринчи Президентимиз Ислон Абдуғаниевич Каримов таъкидлаганидек, “Ҳозирги вақтда оммавий ахборот воситаларининг вазифалари ҳам, улар олдига қўйиладиган талаблар ҳам кўп. Лекин энг муҳими – ҳаёт ҳақиқатини тўлақонли акс эттиришдан иборат. Чунки ҳақиқатни ёритиш журналистиканинг ўзгармас ва доимий талаби бўлиб келган ва шундай бўлиб қолиши зарур. Айни пайтда матбуот ва эфир орқали ҳақиқатни ёритиш, одамларга етказиш ҳар қайси журналистнинг билим ва тажрибаси, унинг профессионал маҳорати, фуқаролик позициясига боғлиқ эканлигини унутмаслик лозим”¹.

Дарҳақиқат, журналистнинг бош вазифаси ҳақиқатни кўрсатиб бериш. Таҳлилий мавзуларда ёзувчи журналистлар эса асосан ноқонунийликни фош этувчи, иллатларни кўрсатиб берувчи, жамиятга зарар келтирувчи муаммоли мавзулар устида ишлайдилар.

Оммавий ахборот воситалари мамлакатда юз бераётган жараёнларга турлича қарашларни эркин ва холис ифодалашга қодир бўлиши, фуқаролик жамиятини қуришда фаол иштирок этиши лозим. Бу оммавий ахборот воситалари, хусусан, матбуотда чоп этилаётган журналист таҳлилий мақолаларда ҳам намоён бўлади. Долзарб муаммони кўтариб, ечимдаги таклифини тақдим этган материал газетага муштарийларни жалб этишда етакчи омил бўлиб хизмат қилади. Бу газета ададининг ошиши,

¹ Каримов И.А.. Энг асосий мезон – ҳаёт ҳақиқатини акс эттириш. Т.: Ўзбекистон, 2009. Б.10.8

аудиториясининг кенгайиши, нашрнинг кўлма-кўл бўлишидек самарали натижани беради. Тахлилий мақолаларнинг чоп этишга яхши эътибор берган нашр вақт ўтиши билан аудитория ишончини қозониб, улар олдида ўз имижини яратади. Халқ муаммолари ечимини улардан кутадиган, журналистикага умид, ишонч ва ҳурмат билан қарайдиган бўлади. Зеро, бу ҳар бир оммавий ахборот воситасининг бош мақсади ва кутадиган натижасидир.

Охириги ўн йилликда жаҳон журналистикаси назарияси ўз концепциясини бир мунча ўзгартирди. Журналистика замондан келиб чиқиб айтилган “жамоавий тарғиботчи”, “ташвиқотчи”, “ташкilotчи” мақомларидан “тўртинчи ҳокимият”гача етиб келди. Журналистика ривожлангани сари социология, имижология соҳаларига яқинлаша борди. Ахборот асрида ахборот урушларининг асосий иштирокчиси ҳам оммавий ахборот воситасига айланди.

Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сўнг сўз ва матбуот эркинлиги инсоннинг бошқа асосий ҳуқуқлари қатори ўзининг конституциявий қафолатини топди. ОАВ фаолиятига доир бир қатор қонунлар ва ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди. Ўзбекистон Республикасининг “Оммавий ахборот воситалари тўғрисида”, “Журналистик фаолиятини ҳимоя қилиш тўғрисида”, “Ахборот эркинлиги принциплари ва қафолатлари тўғрисида”, “Муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида”, “Реклама тўғрисида”, “Ноширлик фаолияти тўғрисида” сингари қонунлар бевосита ОАВ фаолиятига тегишлидир.

Оммавий ахборот воситалари мамлакатда юз бераётган жараёнларга турлича қарашларни эркин ва холис ифодалашга қодир бўлиши, фуқаролик жамиятини қуришда фаол иштирок этиши лозим. Бунда журналист маҳорати, ахборот олиш, таҳлил қилиш, қайта ишлаш ва етказишнинг замонавий усулларидан фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади.

Аммо шундай вазиятлар бўладики, уни на қонунчилик меъёрлари, на миллий мезонлар ҳал эта олади. Ҳар қандай жараёнларда баъзан турли меъёрлар, тартиб-қоидаларни тан олмайдиган, инсоннинг ақли ва одобига бўйсунмайдиган омиллар орқали турли йўсиндаги муаммолар, чигалликлар юзага келадики, уларни юқорида таъкидланган қонунлар доирасига “сиғдириб” бўлмайди. Зеро, ҳаёт манзаралари ҳар қандай қонун ҳужжатларидан кенгдир. Жумладан, инсон психологияси билан боғлиқ масалалар ғоятда мураккаблиги билан ўзига хос. Ҳар соҳанинг ўз табиати бўлгани сингари журналистиканинг ҳам психологияси мавжуд. Бунда ОАВнинг аудитория билан муносабатлари, шунингдек, журналистнинг ўзи фаолият кўрсатадиган таҳририят билан, ўз қаҳрамони билан бўладиган муносабатлари унинг жамиятдаги мақомини, мавқеини таъминлаш, уларда муҳим аҳамият касб этади. Биргина журналист материалнинг асоси бўлган ахборот билан ишлашнинг психологик жиҳатлари ўзига хос. Ахборот олишдаги турли вазиятлар, ҳодисалар ҳам унинг психологик табиатига тааллуқли².

² И.Сулаймонов. Мен - журналистман. Т.: 2001. Шарқ, Б.18.

Жамиятни эркинлаштириш, демократик тамойилларнинг кенг ёйилиши, чуқур илдиз отишига кўмаклашишга даъват этилган ижодий жамоа – оммавий ахборот воситалари, тахририятларнинг ўзида шу рух кенг намоён бўлиши керак. Журналист касбидаги кишилар бошқаларга нисбатан эркинликка кўпроқ интилади, жойларда ўзларини эмин-эркин тутади. Табиатдан улар шундай яралган бўлсалар ажаб эмас. Тахлилий жанрларнинг предметини аниқлашда Ғарб олимлари деярли ҳар доим коррупцияга қарши кураш мавзусини таъкидлайдилар. Чунки у ҳар бир давлат учун оғриқли муаммо бўлиб, мазкур мавзу сиёсатчилар, депутатлар ва президентлар томонидан нутқларда кўп кўтарилади. Журналистлар эса мавзунини ёритишда ушбу нутқларни, коррупцияга қарши кураш йўлида қабул қилинган қонун ҳужжатларини дастак қилиб олишади. Улар иш бермаётгани, амалда коррупция кўп кузатилаётганини муаммо ва текширув объекти сифатида кўндаланг қўядилар.

Оммавий ахборот воситалари мамлакатда юз бераётган жараёнларга турлича қарашларни эркин ва холис ифодалашга қодир бўлиши, фуқаролик жамиятини қуришда фаол иштирок этиши лозим. Бунда журналист маҳорати, ахборот олиш, таҳлил қилиш, қайта ишлаш ва етказишнинг замонавий усулларида фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади.

Журналистиканинг бош фигураси журналистдир. Битта газета мақоласининг вужудга келиши, яратилиши, эълон этилиши ва эълон этилгач кечадиган жараёнлари – шуларнинг барчасининг марказида журналист шахси туради. Жумладан, тахлилий жанрга мансуб матбуот чиқишларининг бош қаҳрамони ҳам журналистдир, унинг шахсидир. Тўғри, журналистиканинг энг ихчам жанри бўлмиш оддий ахборотнинг вужудга келишида ҳам мухбирнинг психологияси “иштирок” этмай қолмайди, лекин журналистиканинг йирик жанрлари, жумладан тахлилий жанрларга мансуб мақолаларда муаллифнинг шахси, психологияси бор мураккаблиги билан кўзга ташланади.³

³ Дўстмуҳаммад Х. “Журналистнинг касб одоби муаммолари: назарийметодологик таҳлил (Монография) Т.: Янги аср авлоди, 2007. Б.166.